



Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU



Národní
plán
obnovy



Psychologie I

PhDr. Hana Včelařová, Ph.D.

ADAPT UTB: **A**daptabilní, **D**igitální, **A**gilní,
Progresivní, **T**ransformace UTB ve Zlíně
reg. č. NPO_UTB_MSMT-16585/2022

 Univerzita Tomáše Bati
Fakulta humanitních studií



OBSAH STUDIJNÍ OPORY - 1

1. Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory
2. Mozek jako orgánový základ psychiky
3. Vědomí
4. Smyslové vnímání
5. Pozornost
6. Paměť
7. Jazyk a řeč

OBSAH STUDIJNÍ OPORY - 2

8. Emoce
9. Motivace
10. Učení
11. Myšlení
12. Inteligence a tvořivost
13. Zpracování informací a mentální
 reprezentace v procesu poznávání
14. Shrnutí učiva

Výstupní znalosti

Po prostudování daného studijního materiálu prokazuje student znalosti:

- základních východisek současné psychologie
- mezníků v historii psychologie, dílčích oborů
- fungování mozku v návaznosti k psychice
- problematiky vědomí, pozornosti aj.
- biologických základů inteligence, tvořivosti aj.

Výstupní dovednosti

Po prostudování daného studijního materiálu prokazuje student dovednosti:

- analyzovat principy současné vědecké psychologie
- vytvářet časovou osu s mezníky psychologie
- vytvářet pojmovou mapu vztahů mezi obory psychologie
- rozlišovat efekty vybraných sluchových a optických klamů
- analyzovat schéma sluchového a zrakového vnímání

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



Cíle studovaného tématu

Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:

- vysvětlit prapočátky psychologie
- vymežit předmět psychologie
- propojit hlavní a dílčí obory psychologie
- zhodnotit přínos autorů předvědecké psychologie

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



Klíčová slova:

- duše
- filozofie
- mysl
- poznání

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



Doporučená literatura

Cakirpaloglu, P. (2012). *Psychologie osobnosti*. Grada.

Hultkranz, A. (Ed.) (2006). Prehistorická náboženství. In Ch. Partridge (Ed.), *Lexikon světových náboženství* (s. 30-56). Slovart.

Hunt, M. (2015). *Dějiny psychologie*. Portál.

Jandourek, J. (2010). *Čítanka sociologických klasiků*. Grada.

Nakonečný, M. (2015). *Obecná psychologie*. Triton.

Plháková, A. (2023). *Obecná psychologie*. Academia.

Porter, R. (2013). *Dějiny medicíny od starověku po současnost*. Prostor.

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



- Psýché = duše, logos = nauka či věda
- Počátky magického myšlení
- Význam lokálních výkladů světa
- Význam prvních náboženských systémů

(Hultkranz, 2006, s. 30-56)

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



Proč právě starořecká filozofie?

(Hunt, 2015, s. 23-25)

- Podnebí, čisté ovzduší
- Styky s mnoha kulturami
- Dobyvačné války, obchody
- Rozkvět – vítězství nad Persií...

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



Dilemata starořeckých filozofů

(Hunt, 2015, s. 18)

- Je podstata vědomí a hmoty stejná?
- Souvisí tělo a duše?
- Souvisí duše a mysl?
- Ovládá mysl emoce nebo naopak...

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavního oboru



Přínos antických filozofů

(Hunt, 2015, s. 27-32)

- Demokritos (460-362 pnl)
- Hippokrates (430-377 pnl)
- Sokrates (469-399 pnl)...

(pnl = před naším letopočtem)

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



Psychologie je věda o:

- Prožívání, chování, mentálních procesech
 - Tělesném dění
 - Včetně jejich vzájemných vztahů a interakcí
- (Nakonečný, 2015, s.13-19; Plháková, 2023, s. 21)

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



1. Na základě samostudia (Hunt, 2015, s. 38-42) zodpovězte:

Čím je vysvětlována skutečnost, že se Aristoteles orientoval během svého bádání tak výrazně vědecky a řadí se tak mezi realisty té doby?

2. Na základě samostudia (Porter, 2013, s. 83) interpretujte původní verzi Hippokratovy přísahy. Lze v textu nalézt náměty, které nějakým způsobem harmonizují s budoucí psychologií?

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



3. Na základě prostudování textu (Jandourek, 2010, s. 13-17) se pokuste (z vaší perspektivy) o posouzení silných a slabých stránek Platonovy argumentace ve prospěch názoru, že obec by vzhledem ke svým kvalitám měli vést filozofové.

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



4. Na základě samostudia (Cakirpaloglu, 2012, s. 10; Nakonečný, 2015, s. 15; Plháková, 2023, s. 21-23) syntetizujte zde získané poznatky a vymezte disciplínu obecná psychologie.

5. Na základě samostudia ve 4. úkolu vytvořte schéma vymežující obecnou psychologii a s ní příbuzné obory.

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



Kontrolní otázky

1. První zmínky o potřebě etických pravidel při terapii nemocných, o významu anamnézy a prognózy nacházíme:

- a) u Sokrata
- b) u Hippokrata
- c) u Galéna

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



Kontrolní otázky

2. Aristokles byl:

a) autorem teorie temperamentu

b) Platónův pokračovatel, realista

c) autorem přirovnání o spolehlivosti smyslového
poznávání příběhem o jeskyni

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



Kontrolní otázky

3. Příkladem psychického procesu je:

- a) únava
- b) vnímání
- c) vjem

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



Kontrolní otázky

4. Příkladem obsahu, který je produktem psychického procesu, je:

a) únava

b) vnímání

c) vjem

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory



Kontrolní otázky

5. Uvedte psychické procesy, jaké znáte. K jakým obsahům mohou tyto procesy vést a jaké stavy je mohou ovlivňovat?
6. Vysvětlete, proč nelze psychické funkce měřit přímo.

Vznik psychologie, vymezení disciplíny a hlavní obory

Shrnutí

- Zabývá se studiem lidské psychiky
 - Vznik spojován se starořeckou filozofií
 - Řazena mezi empirické disciplíny
 - Zaměření na chování, prožívání a psychologické aspekty činnosti
- (Nakonečný, 2015, s. 15)

Název druhého tématu

Mozek jako orgánový základ psychiky

Mozek jako orgánový základ psychiky



Cíle studovaného tématu

- Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:
- Zapamatování a porozumění současným poznatkům o centrální nervové soustavě člověka
- Porozumění významu dílčích oblastí mozku
- Porozumění významu neuromediátorů pro psychiku

Mozek jako orgánový základ psychiky



Klíčová slova:

- asociační oblasti
- centrální nervová soustava
- neuron
- plasticita

Mozek jako orgánový základ psychiky



Doporučená literatura

Benešová, M., Preiss, M., & Kulišťák, P. (2009). Neuroplasticita lidského mozku a její význam pro psychologii. *Československá psychologie*, 53 (1), 55-67.

Hill, G. (2004). *Moderní psychologie*. Grada.

Mahncke, H., W., Bronstone, A., & Merzenich, M., M. (2006). Brain plasticity and functional losses in the aged: scientific bases for a novel intervention. In: Moller, A.E.: *Progress in Brain Research*, 157, 81-109.

Orel, M., & Procházka, R. (2021). *Vývojová neuropsychologie*. Grada.

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Portál.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.

Mozek jako orgánový základ psychiky



- Mozek = komplex mnoha dílčích systémů
- Základní strukturální jednotka = neuron
- Funkční, specializované systémy mozku
- Asociační oblasti = propojení různých okruhů
- (Vágnerová, 2016, s. 29-30)

Mozek jako orgánový základ psychiky



Epigenetické změny x vnější faktory

(Thorová, 2015, s. 56)

- Plasticita mozku
- Schopnost reagovat na různé vlivy
- Různé druhy plasticity – evoluční, reaktivní...

(Benešová et al., 2009, s. 55-67; Orel & Procházka, 2021, s. 121-126)

Mozek jako orgánový základ psychiky



Pro psychické funkce jsou významné:

- Kůra čelního laloku
- Levostranný frontálně-temporální systém
- Limbický systém
- Systém bazálních ganglií

(Vágnerová, 2016, s. 35-39)

Mozek jako orgánový základ psychiky



Pravá hemisféra

- Zpracování nových a neznámých podnětů
- Heteromodální asociační kůra
- Složitě percepční zpracování
- Divergentní myšlení aj. (Vágnerová, 2016, s. 34)

Mozek jako orgánový základ psychiky



Levá hemisféra

- Uchování osvojených znalostí a dovedností
- Verbální či jiné symbolické informace
- Analytické a detailní zpracování
- Konvergentní myšlení aj. (Vágnerová, 2016, s. 33)

Mozek jako orgánový základ psychiky



1. Na základě samostudia (Vágnerová, 2016, s. 38-39) zodpovězte, která oblast mozku má význam pro imitaci a sdílení různých emočních projevů. Jakým způsobem tato oblast funguje?
2. Na základě samostudia (Hill, 2004, s. 101; Vágnerová, 2016, s. 39-41) vytvořte přehled neuromediátorů z hlediska jejich významu pro psychické funkce.

Mozek jako orgánový základ psychiky



3. Na základě samostudia (Benešová et al. (2009); Procházka & Orel, 2021, s.121-126) vysvětlete rozdíly mezi evoluční, adaptační, reparační a reaktivní neuroplasticitou.

4. Na základě studia výše uvedeného příspěvku vysvětlete účel, přínos a principy rehabilitačního programu (Mahncke et al., 2007) a jeho přínos v praxi. V jakých institucích by bylo program vhodné aplikovat?

Mozek jako orgánový základ psychiky



Kontrolní otázky

1. Jaký je vztah, podobnost nebo naopak rozdíl mezi funkčními systémy mozku a asociačními oblastmi?

Mozek jako orgánový základ psychiky



Kontrolní otázky

2. Popište význam a funkce pravé mozkové hemisféry. Jakou funkci plní heteromodální asociační kůra?

Mozek jako orgánový základ psychiky



Kontrolní otázky

3. Popište význam a funkce levé mozkové hemisféry. Jakou funkci plní modálně specifická asociační kůra?

Mozek jako orgánový základ psychiky



Kontrolní otázky

4. Jaký je rozdíl mezi divergentním a konvergentním myšlením?
5. Jsou rozdíly v činnosti obou hemisfér stejně výrazné u lidí s dominantní levou lateralitou nebo s nevyhraněnou lateralitou?

Mozek jako orgánový základ psychiky



Kontrolní otázky

6. Huntingtonova demence souvisí s poruchou amygdaly. Ano-ne.
7. Dopamin je neuromediátor, který souvisí s prožíváním slasti. Ano-ne.

Mozek jako orgánový základ psychiky



Kontrolní otázky

8. Dopamin je mediátor, který souvisí se vznikem různých druhů závislosti. Ano-ne.
9. S tendencí k neklidu a s prozkoumáváním situací souvisí adrenalin. Ano-ne.

Mozek jako orgánový základ psychiky



Kontrolní otázky

10. Studie britských taxikářů (rozvoj jedné z oblastí mozku versus délka trvání profese) je považována za důkaz:

- a) evoluční plasticity
- b) reaktivní plasticity
- c) adaptační plasticity

Mozek jako orgánový základ psychiky

Shrnutí

- Centrální nervová soustava člověka je složitý a vzájemně propojený systém
 - Pro psychické funkce jsou významné různé oblasti mozku
 - Kvalitu psychických funkcí ovlivňuje i metabolismus mozku
- (Hill, 2004, s. 101; Vágnerová, 2016, s. 29-41)

Název třetího tématu

Vědomí

Vědomí



Cíle studovaného tématu

Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezení pojmu vědomí
- Porozumění funkcím, stavům a poruchám vědomí
- Hodnocení a klasifikace vědomí

Vědomí



Klíčová slova:

- defaultní vědomí
- lucidita
- mentalizace
- nevědomí
- priming
- předvědomí
- vigilance

Vědomí



Doporučená literatura

Hill, G. (2004). *Moderní psychologie*. Grada.

Koukolík, F. (2013). *Já: o mozku, vědomí a sebeuvědomování*. Karolinum.

Plháková, A. (2023). *Obecná psychologie*. Academia.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.

Vědomí



Diskuse o podstatě vědomí od dob antiky

„Vědomí existuje díky vlastnostem lidského mozku, ale netušíme, jak vzniká.“

(Flanagan, in Plháková, 2023, s.56).

Vědomí



- Vigilance x lucidita
- Ospalost x spánek x narkóza x hypnóza
- Fyziologické změny – spánek, bdělost...
- Poruchy vědomí – somnolence, sopor...

(Plháková, 2023, s. 62)

Vědomí



Funkce vědomí

- Kontrola řízení, koncentrující, koordinační
- Integrojící, udržení kontinuity
(Vágnerová, 2016, s. 23)
- Obsahy vědomí
- Vnímání, uvažování, paměť
- Představivost, emoční prožívání

3. Vědomí



Neurofyziologie vědomí

Vzestupná část retikulární formace

Mozkový kmen

Talamus, hypotalamus

Souhra oblastí mozkové kůry

Spodní část koncového mozku (Hill, 2004, s. 91-102; Koukolík, 2013, s. 107-128)

Vědomí



Pojetí nevědomí a další pojmy (Plháková, 2023, s. 76-82)

- Freudovo pojetí vědomí a nevědomí
- Podvědomí, předvědomí, nevědomí
- Jung – kolektivní nevědomí
- Kognitivní pojetí nevědomí

Vědomí



1. Z „Přehledu filozofických představ o vztahu vědomí a hmoty“ (Koukolík, 2013, s. 55) vyberte tři. S pomocí vyhledané odborné literatury tyto vztahy vysvětlete.

2. V publikaci F. Koukolíka (2013, s. 107) je uveden Hippokratův citát o vědomí. Porovnejte obsah tohoto vymezení se současnými přístupy (např. Nakonečný, 2015, s. 203; Plháková, 2023, s. 55; Vágnerová, 2016, s. 20).

Vědomí



3. Na základě samostudia (Koukolík, 2013, s.165-170) formulujte pět popisných nebo vysvětlujících tvrzení k pojmům REM fáze, non-Rem fáze a biologické funkce spánku.

Vědomí



4. Na základě samostudia (Koukolík, 2013) formulujte vysvětlující nebo hodnotící tvrzení ke kapitolám „Zkušenost blízké smrti“ (s. 181), „Jsem mrtvý“ (s. 185), „Ocitl jsem se mimo vlastní tělo“ (s.185), „Tunel, na jehož konci je světlo“ (186) a „Setkání s mrtvými“ (s. 186).

5. K jakým kategoriím vědomí výše uvedené stavy patří?

Vědomí



Kontrolní otázky

1. Patologickým stavem vědomí obvykle bývá narušení:

- a) spánku
- b) vigilance
- c) lucidity

Vědomí



Kontrolní otázky

2. Ke kvantitativním poruchám vědomí patří:

- a) sopor
- b) delirium
- c) obnubilace

Vědomí



Kontrolní otázky

3. Ve fyziologii vědomí hraje významnou roli:

- a) mozeček
- b) retikulární formace
- c) oxytocin

Vědomí



Kontrolní otázky

4. Přítomnost rychlých očních pohybů a svalové atonie jsou typické pro:
- a) Rem-fázi
 - b) Non-Rem fázi
 - c) defaultní stav

Vědomí



Kontrolní otázky

5. Duševní stav, v němž osoba není schopná rozlišit skutečné podněty v okolí od vlastních představ, je nazýván:

- a) anhedonie
- b) mentalizace
- c) desynchronizace

Vědomí

Shrnutí

- Psychické obsahy, které považujeme za vlastní
- Vědomí umožňuje vznik psychických projevů
- Současně je těmito projevy utvářeno
- Některé projevy jen částečně uvědomované
- Některé zcela neuvědomované

(Vágnerová, 2016, s. 19-25)

Název čtvrtého tématu

Smyslové vnímání

Smyslové vnímání



Cíle studovaného tématu

Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:

- Porozumění zákonitostem zrakového, sluchového a prostorového vnímání
- Porozumění neuropsychologii smyslového vnímání
- Porozumění významu smyslového vnímání v profesi

Smyslové vnímání



Klíčová slova:

- fotoreceptory
- percepce
- sakády
- sluchová dráha
- vizuální agnózie
- zraková dráha

Smyslové vnímání



Doporučená literatura

Hill, G. (2004). *Moderní psychologie*. Grada.

Orel, M., & Facová, V. (2010). *Člověk, jeho smysly a svět*. Grada.

Orel, M., & Procházka, R. (2021). *Vývojová neuropsychologie*. Grada.

Plháková, A. (2023). *Obecná psychologie*. Academia.

Sternberg, R., J. (2002). *Kognitivní psychologie*. Portál.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.

Smyslové vnímání



Definice

Smyslové vnímání umožňuje základní orientaci
(Vágnerová, 2016, s. 63-65)

- Vztah k přítomnosti i k minulosti
- Aktivní proces
- Interakce s kognitivními aj. funkcemi
- Jednoznačnost podnětů a projekce

Smyslové vnímání



Teorie percepce (Plháková, 2023, s. 160-162)

- Organizace a interpretace senzorických informací
- Konstruktivní percepce, „inteligentní vnímání“
- Přímá percepce, James Gibson (1904-1979)

Smyslové vnímání



Neurofyzologie zrakového vnímání (Vágnerová, 2016, s. 66)

Optický nerv → talamus nebo střední mozek →

→ Primární zraková kůra → dle typu informace do sekundárních oblastí

- Týlní lalok, části spánkového a temenního l.

Smyslové vnímání



Dle typu zrakové informace zpracování:
(Vágnerová, 2016, s. 67)

A. Ventrální dráha = Parvo systém
„Co to je?“

B. Dorzální zraková dráha = Magno systém
„Kde to je?“

Smyslové vnímání



Psychologické zákonitosti zrakového vnímání

- Gestalt psychologie – M. Wertheimer, K. Koffka...
- Platí pro všechny smyslové modality
- Zákon pregnantnosti aj.

(Hill, 2004, s. 136; Sternberg, 2002, s 147-150.; Vágnerová, 2016, s.68)

Smyslové vnímání



1. Na základě samostudia zde uvedené publikace (Orel & Facová, 2010, s. 68) vysvětlete účel a způsoby, kterými probíhá vyšetření zraku v psychologii.

Smyslové vnímání



2. Na základě samostudia zde uvedené publikace (Orel & Facová, 2010, s. 103) popište neuronální dráhu zvukového podnětu ze smyslového orgánu do dílčích oblastí mozku.

Smyslové vnímání



3. Na základě samostudia zde uvedené publikace (Orel & Facová, 2010, s. 115) vysvětlete účel a způsoby, jakými probíhá vyšetření sluchu v psychologii.
4. Na základě samostudia (Sternberg, 2002, s. 139) vysvětlete pojem „konstantnost vnímání.“

Smyslové vnímání



5. Na základě samostudia (Sternberg, 2002, s. 143) uveďte podstatné činitele pro vnímání prostoru a hloubky.
6. Na základě samostudia (Orel & Facová, 2010, s. 127-128) uveďte orgány polohy a pohybu a vysvětlete, co ovlivňuje naše vnímání těchto dimenzí.

Smyslové vnímání



7. Na základě samostudia (Orel & Procházka, 2021, s. 201) vysvětlete neurokognitivní mechanismy rozpoznávání obličeje.

Smyslové vnímání



8. Poznatky získané na základě předchozího samostudia aplikujte z hlediska významu kvalit zraku pro edukaci a uplatnění ve vybraných třech profesích.

9. Poznatky získané na základě předchozího samostudia aplikujte z hlediska významu kvalit sluchu pro edukaci a uplatnění ve vybraných třech profesích.

Smyslové vnímání



10. Plháková (2020, s. 23-26) uvádí, že W. Leibniz rozvinul proslulý výrok J. Locka „nic není v mysli co neprošlo lidskými smysly“ dodatkem „kromě rozumu samého“. Vysvětlete, jak obě tato tvrzení souvisí s teoriemi poznání, které tito badatelé zastávali.

Smyslové vnímání



Kontrolní otázky

1. Řadu světel nebo kolonu aut máme tendenci vnímat způsobem, který odpovídá jednomu z tzv. Gestalt zákonů:

- a) zákon symetrie
- b) zákon blízkosti
- c) zákon figury a pozadí

Smyslové vnímání



Kontrolní otázky

2. Člověk, který má dojem, že všechny osoby, které zná, nahradili cizí lidé, trpí:

a) Prosopagnózií

b) Capgrasovým syndromem

Smyslové vnímání



Kontrolní otázky

3. Každé oko vnímá objekt z trochu jiného úhlu. Složení obou zobrazení na sítnici tak umožňuje trojrozměrný vjem. Jedná se o:

- a) monokulární konvergenci
- b) binokulární disparitu
- c) binokulární konvergenci

Smyslové vnímání



Kontrolní otázky

4. Konstantnost vnímání - tj. schopnost rozpoznat tvar, velikost a barvu vzdáleného objektu, je podmíněna:

- a) zkušeností a učením
- b) tato schopnost je nám vrozená

Smyslové vnímání

Shrnutí

- Vztah k adaptaci na podněty
- Vlastnosti vnímání jsou individuálně charakteristické
- Kvalita smyslového vnímání ovlivňuje výkon

v mnoha profesích

(Vágnerová, 2016, s. 63)

Název pátého tématu

Pozornost

Pozornost



Cíle studovaného tématu

- Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:
- Porozumění vybraným teoriím pozornosti
- Porozumění vlastnostem pozornosti
- Porozumění neurofyzilogii pozornosti
- Význam a aplikace poznatků o pozornosti v profesích

Pozornost



Klíčová slova:

- exekutivní síť
- dorzální systém
- distribuce pozornosti
- koncentrace pozornosti
- tenacita pozornosti
- ventrální systém

Pozornost



Doporučená literatura

Bailey, Ch. (2020). *Koncentrace: pozornost, soustředění, produktivita*. Grada.

Hill, G. (2004). *Moderní psychologie*. Grada.

Koukolík, F. (2013). *Já o mozku, vědomí a sebeuvědomování*. Karolinum.

Moore, G. (2016). *90 testů, her a cvičení pro rozvoj myšlení, paměť a koncentraci*. Grada.

Orel, M., & Procházka, R. (2021). *Vývojová neuropsychologie*. Grada

Plhánková, A. (2023). *Obecná psychologie*. Academia.

Svoboda, M. (2010). *Psychologická diagnostika dospělých*. Portál.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.

Pozornost



Plháková, (2023, s. 94) uvádí:

- Pozornost je mentální proces
- Omezený počet informací do vědomí
- Ochrana před zahlcením podněty

Monitoring vnitřního i vnějšího prostředí

Pozornost



Funkce pozornosti
(Vágnerová, 2016, s. 44)

- Aktivizační
- Regulační
- Selektivní

Pozornost je složitý funkční systém

Závislá na souhře celého mozku

Kůra frontálního a parietálního laloku

Pozornost



Dorzální okruh pozornosti

(Vágnerová, 2016, s. 45)

- Na cíl zaměřená „goal directed“
- Obě hemisféry, zadní frontoparietální okruh
- Prefrontální kůra řídící pohyby očí

Pozornost



Ventrální okruh pozornosti

(Vágnerová, 2016, s. 45)

- Vedená podnětem „stimulus driver“
- Pravá hemisféra, temporoparietální spojení
- Přední část prefrontální kůry

Pozornost



Tři funkční systémy pozornosti

(M. Posner, 2007, in Vágnerová, 2016, s. 46-47)

- Stav bdělosti
- Orientační funkce pozornosti
- Exekutivní funkce pozornosti
- Mezi systémy existují různé vztahy

Pozornost



1. Na základě samostudia (Hill, 2004, s. 146-150; Orel & Procházka, 2021, s. 146-148) zjistěte, jaké další neuropsychologické teorie pozornosti existují. Jednu z těchto teorií vysvětlete.

Pozornost



2. Na základě samostudia (Vágnerová, 2016, s. 60-62) vysvětlete, k jakým proměnám vlastností pozornosti dochází v dospělém věku a ve stáří?

Pozornost



3. Na základě samostudia (Vágnerová, 2016, s 57) vysvětlete jevy „cena za přepnutí pozornosti“ a „slepota z nepozornosti“.

4. Uveďte příklady z vlastní zkušenosti s výše uvedenými jevy.

Pozornost



5. Na základě samostudia (Svoboda, 2010, s. 110-115; s. 215) uveďte, jaké psychologické testy pozornosti existují pro dospělou populaci.

6. Pro jaké profese může být diagnostika výše uvedených kvalit pozornosti přínosná?

Pozornost



7. Vyberte si tři cvičení zaměřené na rozvoj pozornosti (např. Bailey, 2020; Moore, 2016) a určete, jaké kvality pozornosti tyto tři hry stimulují.

Pozornost



Kontrolní otázky

1. Rubinův obrazec je uváděn jako doklad jedné z následujících vlastností pozornosti:

- a) koncentrace
- b) selektivity
- c) fluktuace

Pozornost



Kontrolní otázky

2. Koncentrace pozornosti vyžaduje zpravidla menší intenzitu u:

- a) zautomatizovaných aktivit
- b) nezvládnutých aktivit
- c) zkoušek sluchové paměti

Pozornost



Kontrolní otázky

3. „Cena za přepnutí pozornosti“ je uváděna jako důsledek:

- a) změny pravidel při třídění nebo klasifikaci určitých podnětů
- b) slepoty z nepozornosti
- c) poruchy pozornosti – např. sy ADHD

Pozornost



Kontrolní otázky

4. Stroopův test bývá uváděn jako důkaz jevu, který je označován jako:

- a) „slepota z nepozornosti“
- b) „senzorická adaptace“
- c) „cena za přepnutí pozornosti“

Pozornost

Shrnutí

- Citlivý ukazatel funkčního stavu mozku
- Citlivý ukazatel emočního stavu člověka
- V praxi uplatnění všech složek pozornosti
- V různých profesích významné evoluční/involuční proměny

(Vágnerová, 2016, s. 43 – 49)

Název šestého tématu

Paměť

Paměť



Cíle studovaného tématu

Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:

- Porozumění funkcím paměti
- Porozumění fázím paměti, uvést vhodné příklady
- Popsat paměťové systémy
- Porozumění neurofyzilogii paměti
- Uvést důsledky proměn paměti v profesi

Paměť



Klíčová slova:

- amnézie
- deklarativní paměť
- fonologická smyčka
- Ikonická/echoická paměť
- konfabulace
- sémantická paměť

Paměť



Doporučená literatura

Nakonečný, M. (2015). *Obecná psychologie*. Triton.

O'Brien, D. (2015). *Mistrovská paměť: 52 cvičení pro zdokonalení vaší paměti*. Grada.

Orel, M. & Procházka, R. (2021). *Vývojová neuropsychologie*. Grada.

Plháková, A. (2023). *Učebnice obecné psychologie*. Academia.

Svoboda, M. (2010). *Psychologická diagnostika dospělých*. Portál.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie. Dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.

Paměť



Definice

Dle Nakonečného (2015, s. 323) paměť slouží:

- k uchování, skladování a užívání zkušenosti
- a současně ke vštěpování, ukládání
- a vybavování vědomě osvojovaných
- mentálních obsahů

Paměť



Neurofyzologie paměti (Vágnerová, 2016, s. 94)

- Prefrontální kůra
- Limbický systém (amygdala, hipokampus)
- Části okcipitální, parietální, temporální oblasti

Paměť



Tři fáze paměťového procesu:
(Vágnerová, 2016, s. 95-109)

- Uložení
- Uchování
- Vybavení (znovupoznání, bezděčné užití)

Paměť



Proces uložení (Vágnerová, 2016, s. 95-100):

- Zpracování nových informací
- Konsolidace
- Transformace do podoby mentální reprezentace

Paměť



Zapamatování - uchování informací v paměti:

- Závisí na způsobu zpracování
- Percepční/ sémantické
- Retroaktivní/proaktivní interference
- Význam prekonceptů aj. pro zapamatování
(Vágnerová, 2016, s. 97-100)

Paměť



1. Na základě samostudia (Plháčková, 2023, s. 245-267) nastudujte poznatky o paměťových systémech. Následně vytvořte jejich schéma.
2. Na základě samostudia (Orel & Procházka, 2021, s. 163-169) vysvětlete souvislost asociativní a neasociativní paměti s klasickým a s instrumentálním podmiňováním.
3. Na základě samostudia (Svoboda, 2010, s. 87-95) vyberte tři testy paměti pro diagnostiku dospělé populace a vysvětlete jejich základní principy.

Paměť



4. V edukaci dospělých je důležitá schopnost zapamatovat si jména studentů jednotlivých studijních skupin. Na základě samostudia (O'Brien, 2015, s. 49) zpracujte zde doporučený postup k zapamatování lidských tváří a jmen. Připravte si vhodný materiál a cvičení realizujte v semináři.

5. Byl postup účinný? V případě slabých stránek navrhněte zlepšení.

6. Na základě samostudia (Vágnerová, 2016, s. 129) zodpovězte, v jakých situacích se nejvýrazněji projevují změny v pracovní paměti během stárnutí.

7. Jak se projevují změny prospektivní paměti?

Paměť



Kontrolní otázky

1. Na hipokampu jsou závislé především informace:

- a) epizodického druhu
- b) sémantického druhu
- c) zvukového druhu

Paměť



Kontrolní otázky

2. Proces konsolidace v paměti znamená:

- a) zapamatování virtuální podoby slov
- b) zrovnání znaků nových a dřívějších poznatků,
začlenění do sémantických kategorií
- c) zapamatování zvukových informací

Paměť

Shrnutí

- Spíše rekonstruktivní než reproduktivní charakter
- Získané informace jsou různým způsobem zpracovávány a transformovány
- Kvalita dílčích funkcí paměti se mění
- Významný činitel pracovní úspěšnosti
(Vágnerová, 2016, s. 93 - 129)

Název sedmého tématu

Jazyk a řeč

Jazyk a řeč



Cíle studovaného tématu

Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezení pojmů jazyk a řeč
- Porozumění vybraným teoriím řeči
- Aplikace znalostí složek řeči při rozboru textu
- Zhodnocení vztahu mezi řečí a myšlením
- Uvést význam jazyka z hlediska různých profesí

Jazyk a řeč



Klíčová slova:

- afázie
- bilingvismus
- Brocova oblast
- dysfázie
- fonematika
- prozódie

Jazyk a řeč



Doporučená literatura

Nakonečný, M. (2015). *Obecná psychologie*. Triton.

Plháková, A. (2023). *Obecná psychologie*. Academia.

Sternberg, R., J.(2002). *Kognitivní psychologie*. Portál.

Svoboda, M. (2010). *Psychologická diagnostika dospělých*. Portál.

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Portál.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.

Jazyk a řeč



Definice

- Jazyk - systém symbolů
- Gramatická stavba
- Součástí je syntax

- Řeč - individuální mentální aktivita
- Užívána především ke komunikaci a myšlení
- (Plháková, 2023, s. 381)

Jazyk a řeč



Teoretické přístupy

(Thorová, 2015, s. 234-240)

- Behaviorální přístup B. F. Skinnera
- Vrozený modul řeči, nativismus N. Chomského
- Důsledek sociokulturních vlivů L. S. Vygotského
- Teorie statistického učení J. Saffranové

Jazyk a řeč



- Dílčí složky řeči
- Fonologická složka
- Lexikálně – sémantická složka, morfémy
- Gramatická složka
- Prozodická s. (lingvistická x nelingvistická)
- Pragmatická složka
(Vágnerová, 2016, s. 236)

Jazyk a řeč

Neuropsychologie jazyka a řeči



- Korové a podkorové oblasti obou hemisfér
- Převažující podíl levé hemisféry
- Lateralizované funkce
- Brocova oblast
- Wernickeho oblast...
(Vágnerová, 2016, s. 257)

Jazyk a řeč



Řeč a myšlení
(Plháková, 2023, s. 387)

- Dle většiny teorií
- Řeč a myšlení dvě různé funkce
- Tyto funkce spolu těsně souvisí
- Tyto funkce se vzájemně ovlivňují

Jazyk a řeč



1. Na základě prostudování textu Thorové (2015, s. 243) porovnejte význam pojmů pravý bilingvismus, simultánní vyvážený bilingvismus a částečně simultánní bilingvismus. Rozdíly mezi pojmy vysvětlete.
2. Kolik jazyků ovládají multilingvinní osoby?

Jazyk a řeč



3. Na základě samostudia (Nakonečný, 2015, s. 321; Orel & Procházka, 2021, s. 161; Plháková, 2023, s. 387; Sternberg, 2002, s. 349; Vágnerová, 2016, s. 237-239) vytvořte syntézu poznatků, které popisují vztah myšlení a řeči.

Jazyk a řeč



4. Popište pokus, kterým se podařilo vyvrátit teorii J. Watsona o tom, že verbální myšlení je vyvoláno nepatrnými pohyby řečového aparátu.

5. Na základě samostudia (Orel & Procházka, 2021, s. 158) vytvořte schéma neuropsychologických procesů řeči.

Jazyk a řeč



Kontrolní otázky

1. Jaký je rozdíl mezi receptivní a expresivní vývojovou dysfází?
2. Co vyjadřují pojmy prozódie a prosopagnózie?
3. S jakými tématy tohoto předmětu oba výše uvedené pojmy souvisí?

Jazyk a řeč

Shrnutí

- Vysoce rozvinutá kognitivní schopnost
- Prostředek komunikace, myšlení a vztahů
- Řeč má biologický a sociální podklad
- Významný je průběh senzitivního období řeči
(Vágnerová, 2016, s. 235-252)

Název osmého tématu

Emoce

Emoce



Cíle studovaného tématu

Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezení pojmů emoce a emotivita
- Porozumění vybraným teoriím emocí
- Porozumění pojmům emoční inteligence a empatie
- Klasifikace emocí dle intenzity a kvality prožívání
- Uvést význam emocí z hlediska různých profesí

Emoce



Klíčová slova:

- afekt
- alexithymie
- emoce
- emoční inteligence
- empatie
- intuice

Emoce



Doporučená literatura

Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Grada.

Goleman, D. (2011). *Emoční inteligence*. Metafora.

Hunt, M. (2015). *Dějiny psychologie*. Portál.

Nakonečný, M. (2015). *Obecná psychologie*. Triton.

Plháková, A. (2023). *Učebnice obecné psychologie*. Academia.

Rapčan, M. (2021). *Etika versus emoce: kazuistiky pro pracovníky ve zdravotnictví, ve školství a v sociální oblasti*. Grada.

Slaměník, I. (2011). *Emoce a interpersonální vztahy*. Grada.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.

Emoce

Definice



Emoce

(Vágnerová, 2016, s. 263):

- Základní orientační a regulační systém
- Primární motivační systém
- Rychlá informace o významu situace
- Pohotovost k určitému chování

Emoce



Autoři vybraných teorií emocí

- W. James (Hunt, 2015, s. 160)
- Schachter–Singerova teorie emocí (Vágnerová, 2016, s. 265)
- A. Damasio (Nakonečný, 2015, s. 366)
- P. Salovey, J. Mayer (Plháková, 2023, s. 541)

Emoce



Neuropsychologický základ emocí

(Vágnerová, 2016, s. 264)

- Amygdala, insula, cingulární, prefrontální kůra
- Talamus, hypotalamus
- Lateralizované zpracování emocí
- Příčiny aktivace sympatiku a parasympatiku

Emoce



Funkce emocí
(Plháková, 2023, s. 545)

- Vyjadřují základní lidské motivy
- Regulace úrovně fyziologické aktivity
- Signální funkce
- Součást zpětnovazebního systému
- Vnitřní pobídky k chování

Emoce



1. Na základě prostudování textu W. Jamese (in Hunt, s. 160) interpretujte podstatu chápání emocí ze strany tohoto autora.
2. Současně vysvětlete, z jakých příčin je dnes tato teorie známá jako Jamesova-Langeova teorie.

Emoce



3. Na základě samostudia (Slaměník, 2011, s. 24) vytvořte myšlenkovou mapu související s obtížemi při vymezení pojmu emoce.

4. Na základě zde uvedené publikace (Cakirpaloglu, 2012, s. 210-217) vytvořte přehled (klasifikaci) lidských emocí.

Emoce



5. Vyberte si jednu z kazuistik v publikaci Rapčana (2021). Emoce, které prožívaly hlavní postavy příběhu analyzujte a vysvětlete jejich funkce v kontextu zvolené kazuistiky.
6. Na základě samostudia (Goleman, 2011, s. 239-240) posudte v příběhu „Trénování přátelství“ názory autora z perspektivy vaší zkušenosti.

Emoce



Kontrolní otázky

1. Jaké jsou významné činitele emoční inteligence?
2. Která z emočních poruch je označována jako naučený strach?
3. Jak se liší úlohy sympatiku a parasympatiku při prožívání silných emocí?

Je vysoká empatie osoby zárukou dobrých úmyslů vůči druhým lidem?

Emoce

Shrnutí

- Doprovázejí každé duševní dění člověka
- Většinou uvědomované a popsitelné
- Emoce mohou mít různou intenzitu
- Převažující emoční ladění odráží kvalitu života

(Vágnerová, 2016, s. 263)

Název devátého tématu

Motivace

Motivace



Cíle studovaného tématu

Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezení pojmů motiv a motivace
- Interpretace vybraných teorií motivace
- Porozumění motivačním procesům
- Porozumění neurofyzilogie motivace
- Význam motivace v procesu edukace a v profesi

Motivace



Klíčová slova:

- incentivy
- motivační procesy
- potřeby
- self-efficacy
- vnitřní a vnější motivace
- výkonová motivace

Motivace



Doporučená literatura

Cakirpaloglu, P. (2012). *Psychologie osobnosti*. Grada.

Hayes, N. (2013). *Základy sociální psychologie*. Portál.

Plháková, A. (2023). *Obecná psychologie*. Academia.

Průcha, J. (2020). *Psychologie učení: teoretické a výzkumné otázky pro edukační praxi*. Grada.

Pugnerová, M. a kol. (2019). *Psychologie pro studenty pedagogických oborů*. Grada.

Slaměník, I., Výrost, J., & Sollárová, E. (2019). *Sociální psychologie. Teorie, metody, aplikace*. Grada.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.

Motivace

Definice



Motivace

(Slaměník et al., 2019, s. 115):

- Hybné síly psychického charakteru
- Vedou k zaměřenému chování
- Toto chování je určité intenzity
- Základním prvkem = motiv

Motivace



Komplexní teorie motivace

(Plhánková, 2023, s. 446)

- Teorie pudů
- Murrayho teorie potřeb
- Maslowova hierarchie potřeb
- C. Rogers

(Vágnerová, 2016, s. 337)

Motivace



Pojetí motivace E. Deciho a R. Ryana (Vágnerová, 2016, s. 339)

- Potřeba autentického osobnostního rozvoje
- „self-determination theory“
- Potřeba kompetentnosti, autonomie a sounáležitosti

Motivace



- Implicitní motivy
- (Plháčková, 2023, s. 457)

- Výkonová motivace
- Potřeba afiliace a potřeba moci

- Explicitní motivy (Plháčková, 2023, s. 471)

Motivace



Neurofyzilogický podklad motivace:

(Vágnerová, 2016, s. 330)

- Různé oblasti prefrontální kůry
- Amygdala (limbický systém)
- Subkortikální oblasti (bazální ganglia...)

Motivace



1. Na základě samostudia (Vágnerová, 2016, s. 341-349) vytvořte přehled zde uváděných biologických a psychických potřeb.
2. Na základě samostudia (Pugnerová, 2019, s. 112-113) vytvořte pojmovou mapu motivace v pedagogickém procesu.

Motivace



3. Na základě samostudia (Hayes, 2013, s. 95-115) vysvětlete, jak souvisí motivace s postoji a s hodnotovou orientací.

4. Vytvořte schéma znázorňující proces změny postojů (Hayes, 2013, s. 95-115).

Motivace



3. Na základě samostudia (Hayes, 2013, s. 95-115) vysvětlete, jak souvisí motivace s postoji a s hodnotovou orientací.

4. Vytvořte schéma znázorňující proces změny postojů (Hayes, 2013, s. 95-115).

Motivace



5. Na základě samostudia (Cakirpaloglu, 2012, s. 200-203) vysvětlete souvislost motivace se zde uváděnými typy konfliktů.

6. Na základě samostudia (Průcha, 2020, s. 94-101) zodpovězte otázky: Je možné motivaci k učení měřit? Pokud ano, jakými nástroji?

Motivace



Kontrolní otázky

1. Jaké činitele (kognitivní, emoční aj.) Vás ovlivňovaly v situacích, kdy jste usilovali o dosažení nějakého osobně významného cíle?
2. Prožívali jste během této situace některý z motivačních konfliktů?
3. Jak lze využít poznatků o funkční autonomii (Allport) k žádoucím způsobům motivace v edukačním procesu?

Motivace



Kontrolní otázky

4. Dokážete vysvětlit podstatu autodeterminační teorie motivace? Kdo je jejím autorem?
5. Jak lze využít teorie motivace v pojetí E. Deciho a R. Ryana v edukaci dospělých?

Motivace



Kontrolní otázky

6. Jaký je přínos C. Dweckové pro vzdělávání dospělých?
7. Jaké tři potřeby považují R. Ryan a E. Deci za vrozené a určující pro lidské chování?
8. Jaké zdroje motivace a motivačních potřeb v dospělém věku?

Motivace

Shrnutí

- Motivace usměrňuje a udržuje cílové chování
- Motivované chování souvisí s emocemi
- Naléhavost motivů roste, nejsou-li uspokojovány
- Mnohé motivy mohou být jen částečně uvědomované

(Plháková, 2023, s. 395-396)

Název desátého tématu

Učení

Učení



Cíle studovaného tématu

Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:

- Porozumění mechanismům učení
- Interpretace vybraných teorií učení
- Porozumění významu a činitelům učení v dospělém věku a v profesionální oblasti

Učení



Klíčová slova:

- explicitní učení
- imitace
- implicitní učení
- nápodoba
- programové učení
- senzomotorické učení

Učení



Doporučená literatura

Jedlička, R., Koťa, J., & Slavík, J. (2018). *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Grada.

Krengel, M. (2015). *Tajemství efektivního učení: dvakrát lepší výsledky s polovičním úsilím*. Grada.

Nakonečný, M. (2015). *Obecná psychologie*. Stanislav Juhaňák-Triton.

Plháková, A. (2023). *Učebnice obecné psychologie*. Academia.

Průcha, J. (2020). *Psychologie učení: teoretické a výzkumné otázky pro edukační praxi*. Grada.

Slaměník, I., Výrost, J., & Sollárová, E. (2019). *Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace*. Grada.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.

Učení

Definice



- Veškeré mentální a behaviorální změny
- Jsou důsledkem životních zkušeností
- Změny chování a prožívání
- V důsledku učení
- Jiné příčiny, např. biologické
(Plháčková, 2023, s. 201)

Učení



Učení může mít různou podobu:

- Explicitní x implicitní učení
- Priming (percepční x koncepční)

Vágnerová (2016, s. 134-136)

- Senzitizace
- Habituační
- Imprinting (vtiskování),

Plháková (2023, s. 203)

10. Učení



Záměrné (intencionální učení):
(Průcha, 2020, s. 26)

- Vnějškově řízené učení (výcvik, trénink aj.)
- C. Rogers – význam učitele
- Sebeřízené jednání (autoregulace)

- Nezáměrné (nonintencionální) učení

Učení



Základní varianty asociativního učení (Vágnerová, 2016, s.136-141)

- Klasické podmiňování
- Instrumentální učení
- Operantní učení

10. Učení



Klasické podmiňování (I. P. Pavlov)

(Vágnerová, 2016, s. 136)S

Světlo → Jídlo → Slinění

Časté opakování ve výše uvedeném sledu

Světlo → Slinění

Pasivní forma učení

Učení



1. Na základě samostudia (Jedlička, Koťa, & Slavík, 2018, s. 170-184) vytvořte přehled zde popisovaných učebních procesů.

2. Na základě samostudia (Slaměník, Výrost, & Sollárová, 2019, s. 50-52) porovnejte zde uvedené teorie sociálního učení.

Učení



3. Na základě samostudia (Plháková, 2023, s. 223) vysvětlete experiment, dle kterého zformuloval W. Köhler svou teorii o učení vhladem.
4. Jak W. Köhler vysvětluje podstatu učení vhladem?

Učení



3. Na základě samostudia (Plháková, 2023, s. 223) vysvětlete experiment, dle kterého zformuloval W. Köhler svou teorii o učení vhladem.
4. Jak W. Köhler vysvětluje podstatu učení vhladem?

Učení



Na základě samostudia (Nakonečný, 2015, s. 322-324; Vágnerová, 2016, s. 134) zodpovězte:

5. Lze nalézt nějaké odlišnosti ve výkladu „implicitního učení“ u obou výše uvedených autorů?
6. Lze nalézt nějaké odlišnosti ve výkladu „explicitního učení“ u obou výše uvedených autorů?

Učení



7. Na základě samostudia (Krengel, 2015, s. 17) zhodnoťte význam a platnost autorem navrhovaných procesů pro zvýšení efektivity učení.

8. Uveďte konkrétní příklady, které dokládají platnost uvedených procesů.

Učení



Kontrolní otázky

1. Dejte do kroužku správnou variantu:

Situaci, kdy někoho bolí hlava, vezme si proto prášek a díky tomu jej časem hlava bolet přestane, lze/nelze považovat za příklad negativního zpevnování.

Učení



Kontrolní otázky

2. Doplňte chybějící položky v programovém učení B. F. Skinnera:

Aktivní

Individuální tempo

Užití vhodných moderních prostředků

Učení



Kontrolní otázky

5. V sociálním učení A. Bandury je observační učení předstupněm:

- a) modelového učení
- b) imitace
- c) nápodoby
- d) identifikace

Učení

Shrnutí

- Předpokladem pozitivní nebo negativní změny psychické nebo tělesné funkce
- Účelem je orientace, adaptace, korekce...
- Schopnost učení se s věkem proměňuje
(Vágnerová, 2016, s. 133-146)

Název jedenáctého tématu

Myšlení

Myšlení



Cíle studovaného tématu

Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezení pojmu myšlení
- Porozumění druhům myšlení
- Interpretace vybraných teorií myšlení
- Porozumění proměnam myšlení v průběhu života
- Význam kognitivního stylu v profesionální oblasti

Myšlení



Klíčová slova:

- analytické uvažování
- deduktivní uvažování
- heuristické uvažování
- Induktivní uvažování
- Řešení problémů
- sylogismus

Myšlení



Doporučená literatura

Nakonečný, M. (2015). *Obecná psychologie*. Triton.

Plháková, A. (2023). *Učebnice obecné psychologie*. Academia.

Sternberg, R., J. (2002). *Kognitivní psychologie*. Portál.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.

Myšlení

Definice



Plháčková (2023, s. 324) myšlení vymezuje:

- Nejsložitější mentální proces
- Vnitřní mentální děj
- Proces zpracování a využívání informací
- Úzce souvisí s inteligencí

Myšlení



Plháčková (2023, s. 324-326) uvádí druhy myšlení:

- Konkrétní myšlení
- Názorné (imaginativní) myšlení
- Abstraktní myšlení (pojmové, propoziční)

Dále dle převládajících mentálních operací

11. Myšlení



Základní myšlenkové operace (Plháková, 2023):

- Srovnávání (diferenciace x kategorizace)
- Analýza x syntéza
- Generalizace - zobecňování
- Abstrakce – „jádro formálních pojmů“

Myšlení



Logické operace (Plháková, 2023)

- Negace (popření pravdivosti výroku)
- Konjunkce (A a B)
- Disjunkce (A nebo B)
- Implikace x ekvivalence...

Myšlení



Heuristické operace (Plháková, 2023)

- Soubor pravidel, pomáhají zjednodušit problémy a najít cesty k jejich řešení
- „Rules of thumb“
- Nezaručují nalezení správného řešení

Myšlení



1. Na základě samostudia (Sternberg, 2002, s.455-460) vytvořte přehled poznatků o induktivním usuzování. Příklady, které zde autor uvádí doplňte o analogické, ale již vámi navržené příklady.

Myšlení



2. Na základě samostudia (Sternberg, 2002, s.439-454) vytvořte přehled poznatků o deduktivním usuzování. Příklady, které zde autor uvádí doplňte o analogické, ale již vámi navržené příklady.

Myšlení



3. Na základě samostudia (Sternberg, 2002, s. 385-410) vytvořte přehled o cyklu řešení problémů. S jakými typy problémů se můžeme setkávat? Navrhněte jejich konkrétní příklady.

Myšlení



4. Na základě prostudování textu Vágnerové (2016, s. 207) vytvořte přehled, mapující proměny přístupu k řešení problémů v průběhu života.
5. Na základě samostudia (Vágnerová, 2016, s. 183-190) vytvořte myšlenkovou mapu s centrální kategorií „kognitivní styl poznávání.“

Myšlení



Kontrolní otázky

1. Uvedte, jaké psychické funkce mohou mít vliv na uvažování a řešení problémů (žáků, studentů).
2. Uvedte možné souvislosti řeči a myšlení.

Myšlení

Shrnutí

- Vývojově vyšší forma poznávání
- Významný činitel orientace, adaptace, řešení problémů...
- Základem je komplexní funkce mozku
- Myšlení vede k porozumění světu

(Vágnerová, 2016, s. 163-207)

Název dvanáctého tématu

Intelligence a tvořivost

Intelligence a tvořivost



Cíle studovaného tématu

Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezení pojmu inteligence a tvořivost
- Porozumění a interpretace vybraných modelů inteligence
- Porozumění neurofyzilogii inteligence
- Porozumění oblastem inteligence a jejich významu v profesi

Intelligence a tvořivost



Klíčová slova:

- dovednosti
- exekutivní funkce
- intelligence
- metakognice
- schopnosti
- tvořivost
- vlohy

Intelligence a tvořivost



Doporučená literatura

Cakirpaloglu, P. (2012). *Psychologie osobnosti*. Grada.

Isaacson, W. (2019). *Einstein*. Universum.

Nakonečný, M. (2015). *Obecná psychologie*. Triton.

Plháková, A. (2023). *Učebnice obecné psychologie*. Academia.

Slaměník, I., Výrost, J., & Sollárová, E. (2019). *Sociální psychologie. Teorie, metody, aplikace*. Grada.

Sternberg, R., J. (2002). *Kognitivní psychologie*. Portál.

Svoboda, M. (2010). *Psychologická diagnostika dospělých*. Portál.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.

12. Intelligence a tvořivost

Definice



Aktuálně převažuje názor:

- Intelligence = více poznávacích schopností
- Vzájemné interakce těchto schopností
- Různá míra uplatnění při myšlení
(Plháková, 2023)

Intelligence a tvořivost



P. Guilford: Trojrozměrný model struktury inteligence (Plháková, 2023)

- Operace, produkty a obsahy
- Divergentní myšlení
- Konvergentní myšlení

Intelligence a tvořivost



R. Cattell: hierarchický model (Plhánková, 2023)

- Fluidní inteligence
- Krystalizovaná inteligence

Snaha o „culture-fair“ testy inteligence

12. Intelligence a tvořivost



R. Sternberg: teorie úspěšné inteligence

- Analytická inteligence
- Kreativní inteligence
- Praktická inteligence

(Plháčková, 2023, s. 366)

12. Intelligence a tvořivost



Neuropsychologie inteligence

- Fáze zpracování sensorických informací
- Fáze integrace a zobecnění poznatků
- Fáze testování hypotéz
- Fáze správného řešení

(Vágnerová, 2016, s. 226)

Intelligence a tvořivost



Na základě samostudia (Cakirpaloglu, 2012, s. 227; Plháková, 2023, s. 366-372; Sternberg, 2002, s. 418-422; Vágnerová, 2016, s. 202-207):

1. Vytvořte syntézu definicí a poznatků o tvořivosti.
2. Rozhodněte, zda je kreativita rozložena v populaci podobně jako intelligence, tedy dle Gaussovy křivky nebo zda je její distribuce odlišná.

Intelligence a tvořivost



3. Na základě samostudia (Sternberg, 2002, s. 416) vysvětlete vztah mezi vrozeným nadáním a získanými dovednostmi.

4. Na základě samostudia (Svoboda, 2010, s. 50-59, a s. 60-83) vysvětlete rozdíl mezi komplexními a jednodimenzionálními testy kognitivních schopností pro dospělé.

5. Na základě samostudia (Svoboda, 2010, s. 95) popište Torranceho figurální test tvořivého myšlení.

Intelligence a tvořivost



Na základě samostudia (Slaměník, Výrost, & Sollárová, 2019, s. 154-157):

6. Porovnejte pojmy sociální a emoční inteligence.

7. Pokuste se o posouzení platnosti tvrzení: „Sociální inteligenci lze chápat jako bazální strukturu ve vazbě na inteligenci v obecnějším smyslu.“

Intelligence a tvořivost



8. Vytvořte dva krátké referáty (jeden souhlasící a jeden odporující) ve vztahu k výroku: „Vývoj umělé inteligence je žádoucí.“

9. Na základě studia životopisné literatury (např. Isaacson, 2019) se pokuste o analýzu příčin, proč u některých významných vědců zůstalo jejich mimořádné nadání dlouho skryté.

Intelligence a tvořivost



Kontrolní otázky

1. Jaké činitele mohou krátkodobě ovlivnit využitelnost inteligence jedince?
2. Jaké dlouhodobě působící činitele mohou ovlivnit využitelnost inteligence jedince?
3. Jaké znáte objektivní metody hodnocení inteligence?

Intelligence a tvořivost



Kontrolní otázky

4. Jaké jsou vaše vlastní zkušenosti s využitím explicitní a implicitní metakognice?
5. Jak je tomu s možnostmi využití fluidní a krystalizované inteligence v průběhu života jedince?
6. V jakém vývojovém období (obvykle) přicházejí vědci s mimořádnými objevy?

Intelligence a tvořivost

Shrnutí

- Absence jednoznačného pojetí inteligence
- Rizika sebenaplňujících aj. proroctví v edukaci
- Různé typy problémů versus schopnosti
- Intelligence, osobní a profesionální život

(Nakonečný, 2015, s. 489-494; Plháková, 2023, s. 365-366, Vágnerová, 2016, s. 219)

Název třináctého tématu

**Zpracovávání informací a mentální reprezentace
v procesu poznávání**

Zpracovávání informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Cíle studovaného tématu

Po prostudování následující kapitoly by studenti měli být schopni:

- Vymezení mentální reprezentace
- Porozumění a interpretace procesu zpracovávání informací
- Porozumění neuropsychologii zpracovávání informací
- Specifika zpracovávání informací v kontextu vybraných profesí

Zpracování informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Klíčová slova:

- duální kódování
- kognitivní disonance
- mentální reprezentace
- neverbální systém
- verbální systém

Zpracování informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Doporučená literatura

Nakonečný, M. (2015). *Obecná psychologie*. Triton.

Plháková, A. (2023). *Učebnice obecné psychologie*. Academia.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie. Dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.

Zpracování informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Pojem mentální reprezentace (Vágnerová, 2016, s. 147)

- Cokoli, co zastupuje určitý objekt, skupinu objektů nebo dění
- Představa, slovní označení nebo výrok
- Nebo je součástí uvědomovaných informací

Zpracovávání informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Kognitivní psychologové rozlišují:

- Mentální reprezentace prvního řádu
- Mentální reprezentace druhého (až n-tého) řádu
- Problematika jednotnosti terminologie

(Sedláková, 2002, in Plháková, 2023)

Zpracovávání informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Teorie duálního kódování (Paivio, 1980, in Vágnerová, 2016, s. 148)

- Neverbální systém - představy
- Verbální systém (pojmy, schémata, scénáře)
- Provázanost obou systémů

Zpracovávání informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Představy (Vágnerová, 2016, s. 150)

Mentální reprezentace dříve vnímaných objektů či situací

Vzpomínkové představy

Fantazijní představy

Různá míra zkreslení a obecnosti

Zpracování informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Proces kategorizace (Vágnerová, 2016, s. 152)

- Kategorie x prototyp
- Schémata a scénáře
- Schéma = soubor znalostí o něčem
- Scénář = soubor poznatků o nějakém dění

Zpracování informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



1. Na základě prostudování Vágnerová (2016, s. 156-159):

Vysvětlete neuropsychologii sémantické kognice.

2. Vysvětlete, čím je ovlivněno zpracování různých informací v průběhu stárnutí.

Zpracování informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Na základě prostudování Vágnerová (2016, s. 156-159) zodpovězte následující:

3. Trvá starším lidem delší dobu zpracování nových informací?
4. K jakým proměnám flexibility dochází ve starším věku při zpracování informací?

Zpracování informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Na základě prostudování Vágnerová (2016, s. 156-159) zodpovězte následující:

5. K jakým změnám u seniorů dochází z hlediska orientace v nových situacích?
6. K jakým změnám u seniorů dochází během procesu zpracování informací?

Zpracování informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Na základě samostudia (Plháková, 2023, s. 254 a s. 134-135) zodpovězte:

7. Co je míněno souslovím „sémantické kódování“?
8. Co je míněno „senzorickým kódováním“ a jaké jsou dílčí složky tohoto kódování?

Zpracování informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Kontrolní otázky

Z jakých důvodů je termín „pojem“ považován za jednotku zobecněného poznání?

2. Jaký je neuropsychologický podklad sémantické kognice?

3. Z jakých důvodů jsou schémata a scénáře přirovnávány k souhrnu zobecněných poznatků?

Zpracování informací a mentální reprezentace v procesu poznávání



Kontrolní otázky

4. Jaké dva systémy zpracovávají informace dle teorie duálního kódování?
5. Jaké důsledky může mít narušení přední temporální oblasti pro proces zpracování sémantických informací?

Zpracovávání informací a mentální prezentace v procesu poznávání

Shrnutí

- Existují různé způsoby zpracovávání informací
- Odlišná míra obecnosti
- Propojení s dříve získanými informacemi
- Souvislosti s teorií kognitivní disonance
- Evoluční a involuční proměny při zpracovávání
(Vágnerová, 2016, s. 147-161)

Seznam použitých zdrojů

Bailey, Ch. (2020). *Koncentrace: pozornost, soustředění, produktivita*. Grada.

Benešová, M., Preiss, M., & Kulišťák, P. (2009). Neuroplasticita lidského mozku a její význam pro psychologii. *Československá psychologie*, 53 (1), 55-67.

Cakirpaloglu, P. (2012). *Psychologie osobnosti*. Grada.

Goleman, D. (2011). *Emoční inteligence*. Metafora.

Hayes, N. (2013). *Základy sociální psychologie*. Grada.

Hill, G. (2004). *Moderní psychologie*. Grada.

Hultkranz, A. (Ed.) (2006). Prehistorická náboženství. In Ch. Partridge (Ed.), *Lexikon světových náboženství* (s. 30-56). Slovart.

Hunt, M. (2015). *Dějiny psychologie*. Portál.

Isaacson, W.(2019). *Einstein*. Universum.

Seznam použitých zdrojů

Jandourek, J. (2010). *Čítanka sociologických klasiků*. Grada.

Jedlička, R., Koťa, J., & Slavík, J. (2018). *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Grada

Koukolík, F. (2013). *Já: o mozku, vědomí a sebeuvědomování*. Karolinum.

Krengel, M. (2015). *Tajemství efektivního učení: dvakrát lepší výsledky s polovičním úsilím*. Grada.

Mahncke, H., W., Bronstone, A., & Merzenich, M., M. (2006). Brain plasticity and functional losses in the aged: scientific bases for a novel intervention. In: Moller, A.E.: *Progress in Brain Research*, 157, 81-109.

Moore, G. (2016). *90 testů, her a cvičení pro rozvoj myšlení, paměť a koncentraci*. Grada.

Nakonečný, M. (2015). *Obecná psychologie*. Triton.

Seznam použitých zdrojů

- Orel, M., & Facová, V. (2010). *Člověk, jeho smysly a svět*. Grada.
- Orel, M., & Procházka, R. (2021). *Vývojová neuropsychologie*. Grada.
- Plháková, A. (2020). *Dějiny psychologie*. Grada.
- Plháková, A. (2023). *Obecná psychologie*. Academia.
- Porter, R. (2013). *Historie medicíny od starověku po současnost*. Prostor.
- Průcha, J. (2020). *Psychologie učení: teoretické a výzkumné otázky pro edukační praxi*. Grada.
- Pugnerová, M. a kol. (2019). *Psychologie pro studenty pedagogických oborů*. Grada.
- Rapčan, M. (2021). *Etika versus emoce: kazuistiky pro pracovníky ve zdravotnictví, ve školství a v sociální oblasti*. Grada.
- Slaměník, I. (2011). *Emoce a interpersonální vztahy*. Grada.

Seznam použitých zdrojů

Slaměník, I., Výrost, J., & Sollárová, E. (2019). *Sociální psychologie*. Teorie, metody, aplikace. Grada.

Sternberg, R., J. (2002). *Kognitivní psychologie*. Portál.

Svoboda, M. (2010). *Psychologická diagnostika dospělých*. Portál.

Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Karolinum.